

დიმიტრი შველიძე

ასოცირებული პროფესორი, თსუ

სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის საბჭოთა რუსული ეპილოგი – „თვითლიკვიდაცია“ (1921-1923)

თავდაპირველად, ახალმა საბჭოთა ხელისუფლებამ თითქოს შემ-
წყნარებლური პოლიტიკური კურსი აირჩია ქართული პოლიტიკური სპექ-
ტრის მიმართ. ოკუპანტების თბილისში შემოჭრის დღეს, 1921 წლის 25
თებერვალს, რევოლუციურმა კომიტეტმა დეკრეტი გამოსცა ამნისტიის
შესახებ. მთავარი პირობა რაც ამნისტიით იყო გათვალისწინებული, საბ-
ჭოთა ხელისუფლების ცნობა გახლდათ, ადგილობრივი პოლიტიკური
პარტიების მიერ.

თუმცა ლოიალობის ხანა ორიოდვე კვირის განმავლობაში გრძელდე-
ბოდა. 1921 წლის 15 აპრილს საბჭოთა საქართველოს საგანგებო კომისიამ
გამოსცა ბრძანება, რომელიც ფაქტობრივად კრძალავდა პოლიტიკური
პარტიების ყოველგვარ აქტივობას. ბრძანება პოლიტიკურ პარტიებს,
რომლებიც არ აღიარებდნენ საბჭოთა ხელისუფლებას, სპეციალური ნე-
ბართვის გარეშე ეკრძალებოდათ კრებების, თათბირების, სხდომების გა-
მართვა. ნებართვის მისაღებად საჭირო იყო წერილობითი განცხადება,
რომელშიც ჩამოყალიბებული უნდა ყოფილიყო პირობები: „1. ვინ მარ-
თავს კრებას, თათბირს, 2. კრების საგნები; 3. ადგილი კრებისა 4. დრო
კრებისა. ყველა კრებები, თათბირები და სხვა ამგვარი, ზემოაღნიშნული
ორგანოების ნებადართულად გამართულნი, გაუფრთხილებლად დაშ-
ლილი იქნება, ხოლო მათი ინიციატორები დატუსაღებულნი და სამარ-
თალში მიცემულნი, როგორც არსებული წესწილებების წინააღმდეგ
შეტქმულნი“.¹

¹ გაზ. „კომუნისტი“. 1921 წლის 19 აპრილი. იხ. ლ. თოიძე. საქართველოს პოლიტიკური
ისტორია (1921-1923 წლები). თბ. 1999, გვ. 373.

ცხადია, ამგვარი მკაცრი კონტროლის დაწესება ნებისმიერი პარტიის მიმართ, ფაქტობრივად, აკრძალვას თუ არა – პარტიების აქტივობის მინიმუმამდე შეზღუდვას და ფაქტობრივ კვდომას გამოიწვევდა.

ქვეყნის ბოლშევიკურმა ოკუპაციამ როგორც ყველა, ისე სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიაში, ორიენტაციული და ვიცყოდით – ეგზისტენციური განწყობების გამწვავება გამოიწვია. ბუნებრივია გაჩნდნენ ან გააქტიურდნენ საოკუპაციო ხელისუფლების მოწინააღმდეგე და თანამშრომლობის მომხრე ჯგუფები.

1921 წლის 28 მარტს შედგა პარტიის გაერთიანებული კრება. ორივე კომიტეტმა – ე. ი. მემარჯვენე – მთავარმა კომიტეტმა და მემარცხენე – დროებითმა მთავარმა კომიტეტმა, საკუთარი რეზოლუციები წარმოადგინეს. აღმოჩნდა რომ უმრავლესობა დროებითი მთავარი კომიტეტის რეზოლუციას უჭერდა მხარს. მემარცხენეები საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის პოზიციაზე იდგნენ. მათ საქართველოს რევოლუციურ კომიტეტს, მთავრობაში მონაწილეობა სთხოვეს. მემარცხენეთა რეზოლუციის შინაარსი დოკუმენტის ენით წარმოვადგინოთ:

„1. აღიაროს მომხდარი გადაჭრა ორიენტაციის საკითხისა, როგორც ფაქტი ქართველ მშრომელთა სახელმწიფოებრივ ცხოვრებისა; 2. უარყოს ამ ფაქტის წინააღმდეგ მიმართული ინტერვენციის პოლიტიკა და სხვა რაიმე სახის მილიტარული ნაბიჯები; 3. აღიაროს საბჭოთა სისტემა როგორც ფორმა ქართველ მშრომელთა სუვერენობის და პოლიტიკური ბატონობის განმტკიცებისა; 4. დარაჯად დაუდგეს საბჭოთა სისტემის ნიადაგზე ქართველ მშრომელთა მიერ ეროვნულ თვითგამორკვევას, უკვე აღიარებული დამოუკიდებლობის უფლებრივი და შეურყეველი დაცვით; 5. მიიღოს ყოველგვარი მონაწილეობა პოლიტიკურ-ეკონომიკურ აღმშენებლობაში საქართველოს ეკონომიურ პირობებთან შეგუებით და აქტუალური სოციალიზმის გეგმების ცხოვრებაში სრული გატარებით; 6. მხარი დაუჭიროს კომუნისტურ მთავრობას, რამდენადაც ზემოთ აღნიშნული პრინციპები თანამშრომლობის რეალურ საფუძვლად იქცევა და პრაქტიკულ პოლიტიკაში თანდათანობით გატარდება“.² 1921 წლის 5 ივნისს გამართულმა სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის მეექვსე კონფერენციამ – მთავარი კომიტეტის რეზოლუცია მიიღო. პარტია საბოლოოდ გაიყო ორად. რეზოლუციაში აღნიშნული იყო რომ მოხდა შეტაკება საბჭოთა

² გაზ. „სოციალისტ-ფედერალისტი“. 1921 წლის 1 აპრილი. იხ. ლ. თოიძე. საქართველოს პოლიტიკური ისტორია (1921-1923 წლები), გვ. 377.

არმიასთან, რის შედეგადაც „საქართველო იმყოფება საოკუპაციო მდგომარეობაში. მიუხედავად ასეთი ღრმა ცვლილებებისა, საქართველოს ფაქტობრივ მდგომარეობაში, საერთაშორისო უფლებრივი თვალსაზრისით საქართველო კვლავ სუვერენული დამოუკიდებელი სახელმწიფოა, რასაც თავის დეკლარაციაში არ უარჰყოფს არსებული საბჭოთა ხელისუფლებაც...“.

გარდა ამისა, კვლავ დოკუმენტს მივმართოთ: „საქართველოს მდგომარეობა საერთოდ და მისი ურთერთობა სხვა ქვეყნებთან, მათ შორის რუსეთთან, არ შეიძლება გადანყვეტილ იქნას საქართველოს მშრომელ ხალხის თავისუფალი ნების გარეშე... საქართველოს სუვერენულ რესპუბლიკაში, პარტიას მისაღებად მიაჩნია საბჭოთა სისტემა, რადგან ამ საშუალებითაც შესაძლებელია მშრომელი ხალხის ინტერესების დაცვა. კონფერენცია მოითხოვს: 1. აღდგენილ იქნას სუვერენულ სახელმწიფოს ელემენტები – უცხო ჯარის მაგიერ საკუთარი ჯარის შექმნა, დაცვა სახელმწიფოს ტერიტორიის მთლიანობისა და მისი საზღვრებისა, აღდგენა საგარეო წარმომადგენლობისა, მტკიცედ დაცვა სინამდვილეში სახელმწიფო ენის უფლებებისა, საკუთარი ეროვნული ეკონომიკური ფინანსური სისტემის შექმნა, საკუთარი ადმინისტრაცია და სხვ“. 2. მიუხედავად იმისა „რომ მსოფლიო მასშტაბით წარმოებულ ბრძოლაში საქართველო უკვე ჩათრეულია, პარტიას საჭიროდ მიაჩნია წარმოება ისეთი პოლიტიკისა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება ქართველი ხალხის ფიზიკური განადგურებისაგან გადარჩენა; 3. პარტია ამასთანავე უარყოფს ყოველგვარ საბოტაჟს, როგორც ქართველი ხალხის მავნებელს და მოუწოდებს ამხანაგებს მხურვალე მონაწილეობა მიიღონ დამოუკიდებელი ეროვნული რესპუბლიკის ყოველგვარ მუშაობაში, გარდა ისეთისა, რასაც ექნება პოლიტიკური პასუხისმგებლობის ხასიათი“³.

ეს იყო მემარჯვენე ფედერალისტების ანუ ტრადიციული ფედერალისტური პარტიის პოზიცია, რომელიც საბჭოთა რუსეთის შემოსვლას საქართველოში – ოკუპაციას უწოდებდა, ცნობდა მას, მაგრამ უარს აცხადებდა მასთან თანამშრომლობაზე,

საბჭოთა ოკუპაციამ დააჩქარა სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის რღვევის პროცესი. 1921 წლის მაის-ივნისის გაზეთ „სოციალისტ-ფედერალისტის“ ნომრები უკვე იუწყებოდნენ რომ 5 ივნისს უნდა გამართუ-

³ გაზ. „მამვრალთა ხმა“. 1921 წლის 16 ივნისი. იხ. ლ. თოიძე. საქართველოს პოლიტიკური ისტორია (1921-1923 წლები), გვ. 379.

ლიყო პარტიის მეექვსე კონფერენცია და აქვეყნებდა განსახილველი საკითხების ჩამონათვალს: 1. მომენტი და ტაქტიკა; 2. მთავარი კომიტეტის მოქმედება და 3. მიმდინარე საკითხები. ის რაც ყურადღებას იქცევდა იყო რომ ყრილობას ორი ორგანიზატორი ჰყავდა: მთავარი კომიტეტი და დროებითი მთავარი კომიტეტი. აქედან ჩანდა რომ მომავალი კონფერენცია ძველი და ახალი ანუ მემარჯვენე და მემარცხენე ფედერალისტების შეჯახების არენა უნდა ყოფილიყო.

მეექვსე კონფერენციას სოციალისტ-ფედერალისტები დიდი ინტერესით მოელოდნენ, რადგან მას უნდა გაერკვია პარტიის „საშინაო ბრძოლის“ საკითხი და დისციპლინა დაემყარებინა. ჩვენს ხელშეიშვება ჩვენი სამი თვის მუშაობის ისტორია – წერდა გაზეთი „სოციალისტ-ფედერალისტი“ და იგულისხმებოდა პარტიაში გაჩენილი ოპოზიციური ჯგუფის განსხვავებული პოზიცია და პლატფორმა. თედო ლლონტის წერილის ძირითადი აზრი მდგომარეობდა იმაში, რომ ახალი დროის რევოლუციური მოძრაობა ევროპის ქვეყნებში და რუსეთში ახალ ამოცანებს აყენებდა ფედერალისტების პარტიის წინაშე და მას უნდა მოეხდინა რეაგირება.

მემარცხენეთა ერთ-ერთი ლიდერი თედო ლლონტი ფიქრობდა რომ ახალი საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში, ფედერალისტურ პარტიას ძველი გზით აღარ შეეძლო სიარული. „ამ თვალსაზრისის შემდეგ ჩვენს წინაშე მომენტის კონკრეტული კითხვები გადაიშლება, – წერდა ლლონტი – რა მთავარი ძალები ქმნიან მომენტს საერთაშორისო მასშტაბში? რა ძალები იბრძვიან, ვინ რას აკეთებს, ვინ ილუპება და რა ხდება ჩვენს გარშემო?“. კონფერენციას ამ კითხვებზე უნდა გაეცა პასუხი.⁴

1921 წლის 5-9 ივნისს მიმდინარე ფედერალისტური პარტიის მეექვსე კონფერენციაზე მყოფმა 52-კაციანმა ჯგუფმა გააკეთა განცხადება, რომელშიც დაფიქსირებული იყო ყრილობის მოწვევის დროს მომხდარი დარღვევები: თითქმის არ მომხდარა დელეგატების რეგისტრაცია; გაყალბდა არჩევნები; ბევრმა დელეგატმა კენჭისყრაში მონაწილეობა არ მიიღო და ა. შ. ამ და სხვა მიზეზების გამო მონაწილეთა ერთმა ჯგუფმა კონფერენცია „სცნო უკანონოდ და ავალებს დროებით) მთავარ კომიტეტს, რომელიც მუდამ მოითხოვდა კონფერენციის რეგისტრაციით და წესიერების გზით მოწვევას, შეუდგეს საკონფერენციო სამზადისს, მოახდინოს პარტიის წევრთა სრული რეგისტრაცია საქართველოში და მოინ-

⁴ „სოციალისტ-ფედერალისტი“. 1921 წლის 8 ივნისი. თედო ლლონტი. ფურცლები.

ვიოს კანონიერი კონფერენცია“⁵ ეს უკვე სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ოფიციალური გაყოფა იყო ორ ნაწილად – მემარჯვენეებისა და მემარცხენეების სახით. პირველები – მთავარ კომიტეტს ემორჩილებოდნენ, მემარცხენეები კი დროებით მთავარ კომიტეტს.

მემარჯვენე ტრადიციონალისტებმა ისევ გიორგი ლასხიშვილი აირჩიეს პარტიულ ლიდერად – თავმჯდომარედ. მაგრამ მემარჯვენეებმა ამის შემდეგ ფაქტობრივად ხელი აიღეს აქტიურ პოლიტიკურ საქმიანობაზე. გიორგი ლასხიშვილი და ბევრი მისი თანამოაზრე, რომელმაც უარი თქვა კომუნისტურ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობაზე, პოლიტიკურ საქმიანობას ჩამოსცილდა. პარტიამ მოღვაწეობა განაგრძო მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების სახით. მთავარი წყალგამყოფი მემარჯვენე და მემარცხენე ფედერალისტებს შორის – საბჭოთა კომუნისტურ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის საკითხი გახლდათ და პარტიის ორად გაყოფაც ამ ნიადაგზე მოხდა, რაც საბოლოოდ მემარჯვენე სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის პოლიტიკური სცენიდან გაქრობით დამთავრდა.

მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტები მეექვსე კონფერენციის დამთავრებისთანავე შეუდგნენ საკუთარი დამოუკიდებელი პარტიის მშენებლობის საქმეს. მეტიც, მათ საკუთარ პარტიას, ჯერ კიდევ 1921 წლის 30 მარტს ჩაუყარეს საფუძველი, როდესაც აირჩიეს დროებითი მთავარი კომიტეტი. მეექვსე კონფერენციაზე მემარცხენეებმა რამდენიმე განცხადება გააკეთეს, რეზოლუციების სახით, რომლებიც კონფერენციებზე განხილულ საკითხებზე მემარცხენეთა პოზიციებს აფიქსირებდა. პირველი რეზოლუცია იყო: „პარტიის ხელმძღვანელი ორგანო“, რომელშიც ვკითხულობთ: „საქ. სოც.-ფედ. სარ. პარტია მეექვსე კონფერენციის დელეგატები, რიცხვით 52 ამტკიცებს დრ. მთავარ კომიტეტის შემადგენლობას, არჩეულს ტფილისში 30 მარტს მთავარ კომიტეტის და ტფ. ორგანიზაციების შეერთებულ კრებაზე, ადასტურებს მთავარ კომიტეტის დაშლას და სცნობს ცენტრალურ ორგანოდ გაზეთ „სოციალისტ-ფედერალისტს“.

„მომენტისა და ტაქტიკის“ შესახებ, მემარცხენეთა ჯგუფმა საკუთარი განცხადება თუ რეზოლუცია შეიმუშავა: „... მეექვსე კონფერენციის 52 დელეგატმა მოისმინა რა დრ. მთავარი კომიტეტის მოხსენება მომენტისა და მოქმედებაზე ამტკიცებს 30 მარტს ტფილისში მთავარი კომი-

⁵ „სოციალისტ-ფედერალისტი“. 1921. კონფერენციის სამზადისი.

ტეტის და ტფ. ორგენიზაციების შეერთებულ კრებაზე მიღებულ პლატ-ფორმას, რეზოლუციას, ინონებს დრ. მთავარი კომიტეტის მოქმედებას და ავალებს მას მიღებულ მიმართულებით მტკიცე მუშაობას“.⁶ მემარცხენეებმა უკანონოდ მიიჩნიეს მეექვსე კონფერენცია, „უმცირესობის“ სახით დატოვეს კონფერენცია და თავისუფალი მოქმედების უფლება დაიტოვეს. ვახტანგ კოტეტიშვილი არ ეთანხმებოდა მათ, ვინც მომხდარი ფაქტი პარტიის გაყოფად მიიჩნიეს, მაგრამ ფაქტი სახეზე იყო და მისი უარყოფა შეუძლებელი.

1921 წლის 30 ოქტომბერს შეიკრიბა და 3 ნოემბრამდე მიმდინარეობდა მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების პირველი ყრილობა. „დიდი დანიშნულების“ ყრილობას სულ 55 დელეგატი ესწრებოდა, უმთავრესად „სოფლელი ამხანაგები“. ფორუმის თავმჯდომარედ აირჩიეს ძველი, ჯერ კიდევ წინა საუკუნის 90-იანი წლების ცნობილი საზოგადო მოღვაწე იაკობ ფანცხავა. მისი ამხანაგები იყვნენ: პ. კვირკველია და მ. კაკუღია. დროებითი მთავარი კომიტეტის საქმიანობის შესახებ ვრცელი მოხსენება გააკეთა თედო ლლონტმა. მოხსენების ერთ-ერთი ძირითადი იდეა ლლონტმა ჩამოაყალიბა სიტყვებში: „საბედისწერო მომენტში ჩვენი პარტიის დროშა აუცილებლად უნდა გადაიხაროს ერის დროშის წინაშე. ესე იგი ეროვნული საქმე უფრო დიდ საქმედ დავსახოთ ვიდრე პარტიის საქმე“.⁷

რა იყო და რა უნდა ყოფილიყო დროებითი მთავარი კომიტეტის, ე. ი. მემარცხენე ფედერალისტების მთავარი ღირებულებები და მიზნები, თედო ლლონტმა ჩამოთვალა: ქართული საქმე და ქართული კულტურა, დანესებულებების ნაციონალიზაცია; ქართული ენა, ეროვნული თვალსაზრისი, საქართველოს ჯარი, საქართველოს დამოუკიდებლობა, უცხოელების დაბრუნება სამშობლოში, საქართველოს საზღვარი, ბათუმის საკითხი, საქართველოში „თავისებური“ პოლიტიკა...

ძნელი არაა გავარჩიოთ რომ ხმამაღალი რევოლუციური ფრაზების ფონზე, მემარცხენე ფედერალისტების ფარული თუ გაცხადებული მიზანი იყო – ყველაფერი რაც ეროვნულ საკითხთან იყო დაკავშირებული.

საინტერესოა რომ ყრილობაზე წამოიჭრა ზოგი მონაწილის აზრი რომ ფაქტობრივად, ყრილობაზე საფუძველი ჩაეყარა ახალ პარტიას. გა-

⁶ „სოციალისტ-ფედერალისტი“ 1921, იქვე.

⁷ „ტრიბუნა“. 1921 წლის 1 ნოემბერი.

ზეთი „ტრიბუნა“ წერდა: „პარტიული ორიენტაციის გადატეხვით, ძველი პოლიტიკური გეზის შეცვლით არსებითად, რეალურად ნიადაგი ჩაეყარა ახალი პარტიის არსებობას, მის რევოლუციონურ შემოქმედებას და მოღვაწეობას. ჩვენი გზა დაშორდა ძველი პარტიის ხელმძღვანელთა მიერ შემუშავებულ გზას“. როგორც ჩანს, ამ აზრს მოყვა „ფრიალ საყურადღებო დისპუტი“, რომელშიც მონაწილეობდნენ: კ. ბაქრაძე, თედო ღლონტი, ი. ასათიანი, გ. მუშიშვილი, ჭაბუკიანი, ს. ამაღლობელი, მ. კაკულია, მ. გავაშელი... მაგრამ როგორც ჩანს, უმრავლესობამ უარყო ახალი პარტიის ფორმირების აზრი და ეს ჩანს კამათის შემდგომი განცხადებებიდან და რეზოლუციებიდან. პარტიამ მხოლოდ ერთი სიტყვა დაამატა თავის სახელწოდებას და აღნიშნა რომ ეს იყო „ახალი პერიოდი“ პარტიაში: როგორც „ამხ. თედო ღლონტი აღნუსხავს პარტიის ახალი პერიოდის დასაწყისს, ითვალისწინებს იმ განუზომელ მუშაობას, რომელიც წინ უძევს ჩვენ პარტიას...“

უკანასკნელ მეცხრე სხდომაზე, ყრილობამ დაადგინა რომ „დღეიდან ჩვენს პარტიას ეწოდოს საქართველოს მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია. ეს ყრილობა იქნეს აღნუსხული, როგორც დამფუძნებელი კრება ჩვენი პარტიისა“.⁸

მემარცხენე ფედერალისტების პირველმა ყრილობამ 8 რეზოლუცია მიიღო. მათი შინაარსი ცდილობდა საბჭოთა ხელისუფლებასთან კომპრომისი დაეჩრდილა ან გაემართლებინა ორაზროვანი თუ შეფარული ფორმულირებებით და აქცენტი გაეკეთებინა მაინც არარსებულ, მაგრამ ფორმალურ დამოუკიდებლობაზე. ამ მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებო იყო მესამე და მეოთხე რეზოლუციები.

მესამე რეზოლუცია ყურადღებას მიაქცევდა საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობას: „თანამედროვე პირობებში საქართველოს კულტურული აყვავება მჭიდროდ დაკავშირებულია ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ თავისუფლებასთან, რომელიც დამოუკიდებლობის სახით ქართველმა ერმა მოიპოვა რევოლუციის პროცესში და ცნობილია, როგორც საბჭოთა რესპუბლიკების მიერ, აგრეთვე თითქმის ყველა ბურჟუაზიული სახელმწიფოსაგან“.

მეოთხე რეზოლუციით: „ყრილობას მიიჩნია აუცილებელ საჭიროდ დღევანდელ პირობებში განმტკიცება ეროვნულ დამოუკიდებლობის და

⁸ „ტრიბუნა“. 1921 წლის 5 ნოემბერი. მეცხრე სხდომა.

ცხოვრებაში გატარება ეროვნულ სახელმწიფოს ყოველ ატრიბუტიცა“.⁹

რაც შეეხება მთავარ კომპრომისს და დათმობას საბჭოთა ოკუპაციის წინაშე, იგი იმალებოდა მერვე რეზოლუციის ბუნდოვან ფრაზებში: „ყრილობა იღებს საბჭოთა სისტემას, როგორც საუკეთესო ფორმას მშრომელი კლასის ბატონობისა და უძლიერეს იარაღს ეროვნული და სოციალური მიზნების განსახორციელებლად“.

ყოველ შემთხვევაში, მემარცხენე ფედერალისტების დარჩენა ოპოზიციურ ფლანგზე, მაინც უნდა შეფასდეს როგორც ერთადერთი პოლიტიკური პარტია, რომელსაც შეეძლო დაეცვა საქართველოს დამოუკიდებლობის ფორმულა და ეროვნული ღირებულებები.

ყრილობის უკანასკნელი აქტი იყო მთავარი კომიტეტის არჩევნები, რომელშიც შევიდნენ: იაკობ ფანცხავა, თედო ღლონტი, სიმონ ხუნდაძე, პეტრე ჭანიშვილი, სერგო ამალღობელი, ვ. პაატაშვილი, ჩახუნაშვილი, დ. მელაშვილი და ს. ასლანიშვილი. როგორც „ტრიბუნა“ აღნიშნავდა, ყრილობის დელეგატები „ძმური საღმით“ დაიშალნენ, ღამის 1 საათზე.

როცა მეექვსე კონფერენციაზე კვლავ გ. ლასხიშვილი აირჩიეს პარტიის თავმჯდომარედ და ეს თითქოს გამარჯვებად უნდა აღქმულიყო. მაგრამ სწორედ ამ „გამარჯვებიდან“ დაიწყო ფედერალისტთა პარტიის სრული დაღმასვლა. პარტიის ძველი თაობა არ შეურიგდა ახლების დიქტატს. „მემარცხენეები“ ამბობდნენ: „პარტია განაგრძობს დროებით მთავარი კომიტეტის (ანუ მემარცხენეების – დ. შ.) პლატფორმით მუშაობას და პარტიის ყოველ წევრს, ვინც არ უნდა იყოს იგი, უნდა დაემორჩილოს ჩვენს ნაბიჯს...“ ბევრი დაემორჩილა კიდეც მემარცხენეების პროსაბჭოურ კომპრომისს. ძველი თაობის ნაწილმა იატაკქვეშა ანტირუსული ბრძოლის გზა აირჩია. ბევრი კი საერთოდ ჩამოსცილდა პოლიტიკურ საქმიანობას და კერძო ცხოვრებას შეაფარა თავი, როგორც გიორგი ლასხიშვილმა, ხოლო ზოგმა საზღვარგარეთულ ემიგრაციას მიაშურა და საკუთარ სამშობლოდან გადაიხვეწა.

1921 წლის დეკემბერში პირველი ბოლშევიკური არჩევნები ჩატარდა საქართველოში – ე. წ. თბილისის მუშათა და წითელარმიელთა საბჭოს არჩევნები. ყველა ოპოზიციურმა პარტიამ ბოიკოტი გამოუცხადა არჩევნებს, გარდა მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტებისა. მათ წერილი გაუგზავნეს საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომი-

⁹ „ტრიბუნა“. 1921 წლის 9 ნოემბერი. რეზოლუციები და დადგენილებები.

ტეტს და საარჩევნო კომისიებში მონაწილეობის მიღება მოითხოვს: „ჩვენი პარტია სავსებით დგას საბჭოთა სისტემის წინააღმდეგ. როგორც უდიდეს და უძველეს პარტიას, ჩვენ აუცილებლად უნდა მოგვეცეს უფლება როგორც არჩევნებში მუშაობისა, ისე კომისიებში წარმომადგენლების დაშვებისა...“¹⁰

8 დეკემბერს დამთავრებული თბილისის საბჭოს არჩევნების შედეგად აირჩიეს 351 დეპუტატი. მათ შორის 305 კომუნისტი, 36 უპარტიო და 10 მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტი. მიუხედავად მცირერიცხოვნებისა, სოციალისტ-ფედერალისტებმა გადამწყვეტი როლი შეასრულეს რამდენიმე ეროვნული აქციის განხორციელების პროცესში. 1922 წლის 25 თებერვალს გახსნილმა საქართველოს საბჭოების პირველმა ყრილობამ მიიღო საბჭოთა საქართველოს პირველი კონსტიტუცია. დოკუმენტის მეორე თავის მეხუთე მუხლი აკანონებდა რომ „საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა სუვერენული სახელმწიფოა, რომელიც არ იწყნარებს არავის სწორუფლებიან მფლობელობას თავის ტერიტორიაზე; სამაგიეროდ, არც თვითონ განაგრცელებს თავის უფლებებს თავის საზღვრებს გარეშე“.

ხოლო კონსტიტუციის მომდევნო მეექვსე მუხლი იუწყებოდა რომ „საქართველოს ს. ს. რესპუბლიკის სახელმწიფო ენად ითვლება ქართული ენა“.¹¹

ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობდა მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების მცირერიცხოვანი ჯგუფი: სიმონ ხუნდაძე, თედო ლლონტი, პარმენ ჭანიშვილი და სხვ. კონსტიტუციაში ქართული ენის სახელმწიფოებრივი სტატუსის წინადადება სწორედ სიმონ ხუნდაძემ და მისმა თანაპარტიელებმა წამოაყენეს. სიმონ ხუნდაძემ თავის მოხსენებაში განაცხადა: „ენის საკითხი ჩვენი კულტურის საკითხი არის. მშრომელთა მასამ, რომელიც აწესებს თავის დიქტატურას, გარკვევით უნდა თქვას თავისი გადამწყვეტილება ენის შესახებ. შეიძლება ენის საკითხი რუსეთში არ წამოიჭრას, ისეთი სიმწვავით, როგორც საქართველოში; აქ ისეთი მდგომარეობაა რომ მასისათვის ენის საკითხი არის უმთავრესი, კულტურის საკითხი და მშრომელი ხალხი რომელიც მთელ თავის მომავალს კულტურაზე აყენებს, ენის საკითხს ვერ დატოვებს ამ მდგომარეობაში. კონსტიტუციაში კი ამის შესახებ არაფერი არ არის ნათქვამი... ყოვლად მიუღებელია,

¹⁰ „ტრიბუნა“. 1921 წლის 30 ნოემბერი.

¹¹ საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის კონსტიტუცია. ტფ. 1922, გვ. 4-5.

რომ კონსტიტუციაში არ აღვნიშნთ სახელმწიფო ენად ქართული ენის გამოცხადება... მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა ფრაქცია ნათლად და გარკვევით მოითხოვს, რომ კონსტიტუციაში შეტანილი იყოს მუხლი ქართული ენის სახელმწიფო ენად გამოცხადებისა. ეს არ ეწინააღმდეგება არც ერთი ერის ინტერესს...“¹² ზოგიერთი ბოლშევიკი წინააღმდეგი იყო ასეთი მუხლის კონსტიტუციაში შეტანისა, მაგრამ როგორც ისტორიკოსი არჩილ კოხრეიძე შენიშნავს: „დარბაზში შექმნილმა განწყობილებამ აიძულა ყრილობის ორგანიზატორები, დაეკმაყოფილებინათ მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა მოთხოვნა...“¹³

მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის დასასრული

სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის დაშლის, მის ორ ნაწილად გაყოფის, ე. წ. მემარცხენე ფედერალისტების ფრთის გამოყოფისა და ბოლოს – მათი თვითლიკვიდაციის აქტი – საბჭოთა რუსეთში პოლიტიკური პარტიების არსებობის დასრულების ისტორიით უნდა დავიწყოთ. ამ პროცესის ისტორიის მოკლედ გახსენება, ეჭვს აღარ დატოვებს, რომ საქართველოში პარტიების და კერძოდ – ფედერალისტების თვითლიკვიდაცია მოხდა საბჭოთა ხელისუფლების ზეწოლითა და რეპრესიების შიშით. მრავალპარტიული სისტემის დასასრულის ერთადერთი მიზეზი მხოლოდ – საბჭოთა ხელისუფლების ნება იყო – დაემყარებინათ ერთპარტიული დიქტატურა.

საბჭოთა რუსეთსა და საბჭოთა კავშირში

პოლიტიკური პარტიების ლიკვიდაციის ქრონიკა

1919 წლის ნოემბერში – შედგა სოციალ-დემოკრატი-ინტერნაციონალისტების ყრილობა, რომელმაც პარტიის თვითლიკვიდაცია გამოაცხადა და ბოლშევიკურ პარტიაში შევიდა.

1920 წლის აპრილი – რუსეთის ესერი-მაქსიმალისტების კავშირის ყრილობაზე, თვითლიკვიდაციის გადაწყვეტილების შემდეგ ესერთა ეს პარტიაც ბოლშევიკური პარტიის რიგებში აღმოჩნდა.

1920 წლის დასაწყისში – უკრაინის ე. წ. ბოროტბისტების პარტიაშეაფარა თავი რუსეთის კომპარტიას (ბ), რა თქმა უნდა საკუთარი პარტიის თვითგაუქმების შემდეგ. ამის შემდეგ, პარტიების თვითლიკვიდაციის ანუ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ პარტიების ლიკვიდაცი-

¹² „ტრიბუნა“. 1922 წლის 10 მაისი.

¹³ ა. კოხრეიძე. სიმონ ხუნდაძე. თბ. 2005, გვ. 14-15.

ის პროცესი – დომინოს პრინციპით განვითარდა:

1921 წლის მარტი – ბუნდის (ებრაელთა სდ პარტია) ლიკვიდაცია.

გარდა თვითლიკვიდაციისა, საბჭოთა ხელისუფლება პირდაპირი გზებითაც აუქმებდა პარტიებს. რკპ (ბ) მეთორმეტე ყრილობამ მიიღო რეზოლუცია “ანტისაბჭოთა პარტიებისა და მიმდინარეობების შესახებ”. შედეგად, 1922 წელს ჩატარდა მემარჯვენე ესერების სასამართლო პროცესი. 1923 იანვარში რეპრესირებულმა პარტიამ ჯერ პარტიის საქალაქო ორგანიზაციების თვითგაუქმება მოახდინა, ხოლო შემდეგ ესერთა პარტიის სრული თვითლიკვიდაცია განახორციელა.

1923-1924 წლებში მიმდინარეობდა მენშევიკური და სხვა დარჩენილი წვრილი პარტიების ლიკვიდირება და თვითლიკვიდირება.

იყო ერთი მიხაილ პავლოვიჩ ტომსკი – ბოლშევიკი პროფკავშირული ლიდერი, რომელმაც პარტიების იძულებითი თვითლიკვიდირების პროცესი მოხდენილი აღიარებით დაასრულა, როცა ერთ-ერთ ყრილობაზე განაცხადა: „ჩვენში ბევრი პარტიებია. მაგრამ საზღვარგარეთისაგან განსხვავებით, ჩვენთან ერთი პარტიაა ხელისუფლებაში, ხოლო დანარჩენები ციხეში არიან“.¹⁴

ეს ყველაფერი ქართველი საზოგადოების თვალწინ ხდებოდა და მისი ანალიზის და დასკვნების საგანს შეადგენდა. უკანასკნელ ხანებში – შენიშნავდა მემარცხენე „სოციალისტ-ფედერალისტის“ მემკვიდრე გაზეთი „ტრიბუნა“ – პოლიტიკურ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ხდება პოლიტიკური პარტიების რღვევა და დაშლა, რომელმაც სისტემატური ხასიათი მიიღო. საინტერესოა რით ხსნიდა გაზეთი ამ „დიდ და იშვიათ“ მოვლენას. გაზეთი ვერ დანერდა რომ პარტიების რეპრესიების პროცესს საბჭოთა ხელისუფლება აწარმოებდა და პირიქით, პასუხისმგებლობისაგან ანთავისუფლებდა ბოლშევიკურ სისტემას. „რასაკვირველია, დიდი მეცნიერული უმეცრება იქნებოდა გვეფიქრა, რომ პოლიტიკური პარტიების დაშლას ინვედეს და განსაზღვრავდეს გარეშე მომენტი“¹⁵

მაშ რა იყო ეროვნულ-დემოკრატიული პოლიტიკური ასპარეზიდან თვითგაქრობის მიზეზი გაზეთის აზრით? „დღეს ეროვნულ-დემოკრატიულმა პარტიამ შეიგნო თავისი დამარცხება და ხელიდან გააგდო ის ხმალი, რომელიც მაინც არაფერს არ სჭრიდა“. ბოლოს, გაზეთი დაასკვნიდა

¹⁴ С. А. Степанов. Политические партии России: история и современность. Учебное пособие. Москва. 2008, гл. 103.

¹⁵ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 31 ოქტომბერი. ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ლიკვიდაცია.

რომ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია, რომელიც ორგანიზაციულად აერთიანებდა ჩვენი ქვეყნის ყველაზედ მემარჯვენე და რეაქციონურ ნაწილს, აღარ არსებობს, ხოლო ამ პარტიის ცოცხალი ნაწილი ცდილობს პერსონალურად ხელი შეუწყოს საბჭოთა წყობილების განმტკიცების საქმეს. ეს ფაქტი თავისთავად დიდად მნიშვნელოვანია“.¹⁶ მსგავსი სტატიები „ტრიბუნაში“ იბეჭდებოდა მემარცხენე ესერების კავკასიის საოლქო კომიტეტის, თბილისის კომიტეტის სალიკვიდაციო და ყოფილ დაშნაკთა სალიკვიდაციო ყრილობის შესახებაც. სტილი იგივე იყო – საერთაშორისო და სოციალიზმის საერთო მიზნებისათვის უნდა გაერთიანებულიყვნენ რუსეთის კომუნისტურ პარტიასთან და მესამე კომუნისტური ინტერნაციონალის ნიადაგზე. არავითარი ძალდატანება გარედან და მით უფრო – საბჭოთა რუსული ხელისუფლებისაგან. რეალობა და სინამდვილე კი სრულიად სანაღამოდე იყო – სოციალისტ-ფედერალისტების პარტია მკაცრი აუცილებლობის წინაშე დადგა – მას ან ბრძოლა უნდა გაეგრძელებინა ბოლშევიკური ხელისუფლების წინააღმდეგ ან პარტია უნდა გაეუქმებინა და კომპარტიაში გაერთიანებულიყო. მემარცხენეებმა უკანასკნელი არჩიეს – იდეური, პარტიული სიკვდილი და ფიზიკური გადარჩენა. 1923 წლისათვის რუსეთში, კავკასიასა და საქართველოში უკვე ოპოზიციური პარტიების უმრავლესობა თითქმის გაუქმებული იყო და ახლა მემარცხენე ფედერალისტების ჯერი დამდგარიყო. ისინიც მზად იყვნენ თვითლიკვიდაციისათვის. ყალბი იყო მემარცხენე ფედერალისტების მტკიცება რომ თითქოს პარტიებმა საკუთარი ნებით არჩიეს პოლიტიკური სიკვდილი. ყალბი იყო მემარცხენე ფედერალისტების მტკიცება, თითქოს მათ აირჩიეს საკუთარი პარტიის გაუქმების გზა. არა. პოლიტიკური და ოპოზიციური პარტიების განადგურების გეგმა მოსკოვშიც, თბილისშიც და საბჭოთა რესპუბლიკების დედაქალაქებში – ცენტრის მითითებით, ადგილობრივმა ხელისუფლებებმა დაგეგმეს და განახორციელეს.

1922 წლის 21 თებერვალს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმმა მოიწონა საქართველოს საგანგებო კომისიის გეგმა, რომელიც თვალისწინებდა ოპოზიციური პარტიების წინააღმდეგ რეპრესიების ჩატარებას. საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლებამ გადაწყვიტა პარტიების წინააღმდეგ რეპრესიების დაწყებისათვის გამოეყენებინა 26 მაისის დღე, როგორც ხელსაყრელი დრო: „... ეს მომენტი ცნობილ იქნეს შესაფერისად ანტისაბჭოთა პარტიების წევრთა რუსეთში

¹⁶ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 31 ოქტომბერი.

გადასასახლებლად და ეთხოვოს რკპ(ბ) ცენტრალურ კომიტეტს პრინციპული თანხმობა მასზე“ – ვკითულობთ საქართველოს კპ ცკ-ის პრეზიდიუმის დადგენილებაში.¹⁷ ამ და სხვა მსგავს დადგენილებებს მოჰყვა 1923 წლის დასაწყისიდან თვითსალიკვიდაციო ყრილობები, კონფერენციები და კრებები, რომელნიც ინტენსიურად მიმდინარეობდა საქართველოში განსაკუთრებით 1923 წელს.

ახლა რაც შეეხება სოციალისტ-ფედერალისტებს და მემარცხენე ფედერალისტებს, თუ რამდენად „ნებაყოფლობითი“ იყო მათი თვითლიკვიდაცია და კომპარტიასთან მიერთება. 1923 წლის საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის პლენუმის გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ: „1. ცენტრალურ კომიტეტს აუცილებლად და დროულად მიაჩნია შეუდგეს მემარცხენე ფედერალისტების პარტიის ლიკვიდაციას. 2. ეს ლიკვიდაცია უნდა წარიმართოს შემდეგი მიმართულებებით: ა) ჩვენი პარტიის მიერ მემარცხენე ფედერალისტებთან იდეური ბრძოლის განახლება და გაძლიერება, ამავდროულად, რეპრესიების გაძლიერება მემარჯვენე ფედერალისტებთან; ბ) მემარცხენე ფედერალისტების დარწმუნება და გადახრა იმისაკენ, რომ მემარცხენე ფედერალისტების ხელმძღვანელებმა თვითონ აიღონ ხელში პარტიის თვითლიკვიდაციის ინიციატივა, ადგილებზე კონფერენციების მოწვევისა, სადაც ორგანიზაციები არსებობს და აგრეთვე სრულიად საქართველოს კონფერენციის მოწვევის გზით. 3. ლიკვიდაციის საქმის ხელმძღვანელობა ხელში უნდა აიღოს მემარცხენე ფედერალისტების პარტიის მთავარმა კომიტეტმა, რომელიც იმუშავებს ჩვენი პარტიის წარმომადგენლების კონტროლის ქვეშ“.¹⁸

კიდევ სამი პუნქტი ითვალისწინებდა „მემარცხენე ფედერალისტების პარტიის ლიკვიდაციისა და ყველა ორგანიზაციის დათხოვნის“ შემდეგ კომპარტიის რიგებში იმ ფედერალისტების მიღებას, რომლებიც გასაბჭოებამდე ებრძოდნენ მემარჯვენე ფედერალისტებს; გაზეთ „ტრიბუნას“ შენარჩუნებას – პარტიის ლიკვიდაციამდე და რეპრესიების დაუშვებლობას მემარცხენე ფედერალისტების წინააღმდეგ. როგორც ვხედავთ, თვითლიკვიდაციების პროცესი ფაქტობრივად იყო – პარტიების ლიკვიდაციის პროცესი და მიმდინარეობდა თავიდან ბოლომდე – კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა ხელისულების ორგანოების მკაცრი ზედამხედვე-

¹⁷ ამ მასალებით ვსარგებლობთ ლ. თოიძის წიგნიდან, საქართველოს პოლიტიკური ისტორია, გვ. 399.

¹⁸ ლ. თოიძე. საქართველოს პოლიტიკური ისტორია, გვ. 406-407. (პოლიტიკური პარტიების არქივი. ფ. 14. აღწ. 1. საქ. 490, ფურც. 8-9).

ლობის, კონტროლისა და კარნახის ქვეშ, რომლის დროსაც გამოირიცხული იყო ყოველგვარი ნებაყოფლობითობა. ანალოგიური სცენარით განხორციელდა სხვა პარტიების სალიკვიდაციო ღონისძიებებიც.

მაგრამ ნებაყოფლობითობის სცენა უნდა გაეთამაშებინათ, ისე როგორც სხვებმა გააკეთეს – თითქოს პარტიას საკუთარი ნებით აუქმებდნენ, რადგან მათი იდეალები სრულიად ემთხვეოდა კომპარტიის იდეალებს, მსოფლმხედველობას და პროგრამას. 1923 წლის სექტემბერ-ოქტომბრისათვის მემარცხენე ფედერალისტები უკვე მზად იყვნენ თვითლიკვიდაციისათვის. ამ აქტს წინ უძღოდა კომპარტიასთან იდეური სიახლოვის იდეოლოგიური დასაბუთება.

1923 წლის ნოემბერში გამოქვეყნებულ სტატიაში თედო ლლონტი საკუთარ თავს და სხვებსაც აჯერებდა, თითქოს ფედერალისტები წარსულში მარქსიზმს რომ აკრიტიკებდნენ, მასში მხოლოდ „კაუცკიანური მარქსიზმი“ იგულისხმებოდა. „შეიძლება ჩვენთვისაც სავსებით გასაგები არ იყო ერთბაშად ლენინისტური მარქსიზმი, ყოველ შემთხვევაში მთელმა ჩვენმა პარტიამ უკანასკნელ 5 წლის განმავლობაში სავსებით შეითვისა ლენინისტური მოძღვრება და განსაკუთრებით მემარცხენეთა ფრთას არ უნარმოებია ლენინისტური მსოფლმხედველობის უარყოფითი კრიტიკა“. ამ თვითაღიარებას რომ კითხულობ, იგრძნობა როგორი მომაკვდინებელი ტერორის საფრთხის ქვეშ იმყოფებოდნენ პარტიის აქტიური და თუნდაც რიგითი წევრები. მათ ემუქრებოდათ რეპრესიები, რომელნიც სხვადასხვა ხარისხის შეიძლებოდა ყოფილიყო – დახვრეტა-გადასახლება დაწყებული შედარებით მსუბუქი სახის ზომამდე. ამიტომ მათ თავის შველა და კომუნიტურ პარტიაში თავის შეფარება გადაწყვიტეს. ინტეგრაციის პროცესი იდეოლოგიური დასაბუთებით უნდა დაწყებულიყო და ლლონტის სტატიაც ამ „მისიას“ ემსახურებოდა. თედო ლლონტი ცდილობდა დაემტკიცებინა რომ კომუნიტებთან მათ ბევრი საერთო ჰქონდათ ვიდრე „მენშევიკებთან“. შემდეგ ამას მოსდევდა ჟორდანისა, წერეთლისა და სხვა სოციალ-დემოკრატების მწვავე კრიტიკა, რომელიც ცილისწამებასა და ლამის ლანძღვა-გინებაში გადადიოდა. სამაგიეროდ, მემარცხენე ფედერალისტებს „ნათესაობა“ აკავშირებდათ კომუნიტებთან. „მემარცხენე ფედერალისტი მიდის კომუნიტურ პარტიაში არა ბიუზნერის და კაუცკის მატერიალიზმით, არამედ ლენინისტური მატერიალიზმით და მარქსიზმით“ – აცხადებდა ლლონტი: „როცა ჩვენი ძალები კომპარტიის რიგებში გადაეშვებიან და მის მწკრივებს გაამაგრებენ“ – დაას-

კვნიდა თედო ლლონტი.

როგორ ესმოდათ მემარცხენე ფედერალისტებს კომპარტიაში „გადაშვება“ და მასთან ერთიანობის საკითხის ფორმა თუ შინაარსი. ერთნი ლაპარაკობდნენ – გაერთიანებაზე; მეორენი – ერთიანობაზე, მესამენი – გაკომუნისტებაზე – ანუ კომპარტიაში შესვლაზე. თვითონ თედო ლლონტი ლაპარაკობდა „ერთიანობაზე“ – მემარცხენე ფედერალისტებსა და კომუნისტებს შორის. სტატიის დიდი ნაწილი ეთმობოდა რევოლუციის შესაძლებლობას ევროპისა და მსოფლიოს „მაშტაბით“. კომპარტიასთან „შედულებული“ ფედერალისტების პარტია იბრძოდა სწორედ ამ რევოლუციის გამარჯვებისათვის.

ფედერალისტი პუბლიცისტები და ლიდერები ცდილობდნენ და ასაბუთებდნენ, რომ თითქოს მათი გადაწყვეტილება, შეერთებოდნენ კომპარტიას – იყო სავსებით ნებაყოფლობითი აქტი. ეს სიყალბე იყო, რომელიც სამწუხაროდ უნდა ემტკიცებინათ ფედერალისტებს. დიადი სოციალისტური სახელმწიფო იწყებდა ტყუილის, სიცრუის, სიყალბის ფართომასშტაბიანი ტირაჟირების ეპოქას. ფედერალისტები იძულებულნი გახდნენ შეერთებოდნენ საყოველთაო სიყალბის სტიქიას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, რაც მოხდა საბჭოთა რუსეთში, მოხდებოდა და უკვე ხდებოდა საქართველოშიც – რეპრესიები. 1923 წლის „ტრიბუნაში“ გამოქვეყნდა თედო ლლონტის სტატია საკმაოდ გულღია მინიშნების მატარებელი სათაურით – „ბრძოლა თუ სიკვდილი. პარტიულ ამხანაგებს“ – რომელი გზა უნდა აირჩიოს ფედერალისტების პარტიამ – ბრძოლა განაგრძოს თუ არსებობა შეწყვიტოს.

იმისათვის რომ დილემაზე პასუხი გაეცა, თედო ლლონტმა პარტიის ისტორიის რეტროსპექტივას მიმართა. სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის ისტორია მან 1903 წლიდან წარმოადგინა და პარტიის ოცნლიან სტაჟი გაახსენა მკითხველს.

შემდეგ მან გაიხსენა 1907 წლის მესამე დამფუძნებელი კონფერენცია, მაგრამ რატომღაც მიიჩნია რომ პარტიამ სოციალიზმ-ფედერალიზმი კი აირჩია საკუთარ „სულის დგმად“, „მაგრამ ამ პოლიტიკურ შემეცნებას არ ქონდა გარკვეული პოლიტიკური მსოფლმხედველობა, რომელიც სავალდებულო ყოფილიყო ჩვენი პარტიის ყველა წევრისათვის“. შემდეგ აგრძელებდა: 1907 წლის კრებამ ვითომ „უარყო რომელიმე გარკვეული სოციოლოგიური, ფილოსოფიური და ეკონომიური მსოფლმხედველობის დასახელების საჭიროება და პარტიის წევრები მსოფლმხედველობის

მხრივ განთავისუფლებულნი თავიანთ უნარის, ცოდნის და სტიქიური ალტკინებით მიდიოდნენ სოციალიზმ-ფედერალიზმამდე“.¹⁹

ამ თეზისით თ. ლლონტიც საყოველთაო სიყალბის პროცესში აღმოჩნდა და ერთი სიტყვითაც არ ახსენა რომ 1907 წლის დამფუძნებელმა კონფერენციამ მიიღო პარტიის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი – პროგრამა. მეორე – მან სცადა დაემცრო თავისი პარტიული წინაპრების დამსახურება და წარმოედგინა საკუთარი პარტია – მსოფლმხედველობის უქონელ ორგანიზაციად. ეს თეზისი ლლონტს სჭირდებოდა იმისათვის რომ ელიარებინა – მარქსიზმი, როგორც მემარცხენე ფედერალისტების მსოფლმხედველობა. ს

ხვათა შორის, თედო ლლონტმა ის გარემოებაც გამოტოვა, რომ თავის დროზე, სოციალისტ-ფედერალისტების პარტია, ავტონომიის დროშის ქვეშ აერთიანებდა სხვადასხვა პოლიტიკურ მიმდინარეობებს და დაარქვა ამ სხვადასხვაობას – დომხალი და მავნე ტრადიცია. მეორე ყრილობამ, როდესაც მოხდა მემარცხენე ფედერალისტების „შედულება“ კომუნისტურ პარტიასთან თუ პარტიაში, მისალმება გაუგზავნა მოსკოვში ამხანაგებს, რომელშიც აღმნიშნული იყო რომ უცხადებდნენ სოლიდარობას ამხანაგებს, რომელთაც გადანწყვიტეს ჩადგნენ კომპარტიის რიგებში, რათა დაემარცხებინათ „კაცობრიობის უდიდესი მტერი – კაპიტალიზმი“.

იგივე და იმავე პრობოლშევიკური ლოიალიზმის პათოსით იყო გამსჭვალული მეორე ფედერალისტი ლიდერის სიმონ ხუნდაძის წერილები და კონკრეტულად სტატია: „შენიშვნები. ჩვენი პარტიის არსებობის ალფა და ომეგა“. თითქმის ოქტომბრის გადატრიალების დღეებიდანვე ჩვენმა ჯგუფმა, მომქმედმა ჯერ კიდევ ძველი პარტიის ფარგლებში, სავსებით და პრინციპიალურად გაიზიარა კომუნისტური მოძრაობის ძირითადი საფუძვლები, წერდა პუბლიცისტი

ხუნდაძე მკითხველს არწმუნებდა რომ ასე იყო 1921 წლის თებერვლის გადატრიალების შემდეგაც, როცა „ფორმალურადაც დავდექით კომუნისტური ინტერნაციონალის ნიადაგზე“.²⁰ ამის შემდეგ საბუთდებოდა აზრი და ფორმულა, რომ არ არსებობდა „არავითარი საკითხები“, რომელნიც განასხვავებდნენ ფედერალისტური და კომუნისტური პარტიების პოზიციებს.

¹⁹ გაზ. „ტრიბუნა“. 1923 წლის 28 ოქტომბერი. თედო ლლონტი. ბრძოლა თუ სიკვდილი?

²⁰ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 27 ოქტომბერი. ს. ხუნდაძე. შენიშვნები. ჩვენი პარტიის არსებობის ალფა და ომეგა“.

რა თქმა უნდა მემარცხენე ფედერალისტები ყველაფერს არ აყალბებდნენ. მათი მტკიცება რომ კომუნისტებთან გარკვეული სიახლოვე ახასიათებდათ – სიმართლის დოზასაც შეიცავდა. განსაკუთრებით ეს სიახლოვე გამოიხატებოდა ფედერალისტებისა და კომუნისტების აგრარულ პოზიციაში. ცნობილია რომ რევოლუციის შემდეგ საბჭოთა ხელისუფლებამ ფაქტობრივად გაიზიარა ესერული მიწის სოციალიზაციის კონცეფცია.. სწორედ ამ თვალსაზრისს ასაბუთებდნენ მემარცხენე ფედერალისტები.

და მართებულადაც. ჩვენ ვიცით რომ სოციალისტ-ფედერალისტები უკვე 900-იანი წლებიდან დადგნენ მიწის სოციალიზაციის ნიადაგზე და ერთგულად იცავდნენ ესერულ პროგრამას მთელი ოცნლეულის მანძილზე. სიმონ ხუნდაძე ეყრდნობოდა სოციალისტ-ფედერალისტების უპირველესი იდეოლოგიის არჩილ ჯორჯაძისა და პარტიის საპროგრამო დოკუმენტებს. იგი იმონმებს 1904 წლის ჟენევის კონფერენციის ოქმებს და კონფერენციაზე ჯორჯაძის მოხსენებას: „მიწის სოციალიზაცია დასაწყისი გახდება სოციალური რევოლუციისა და ამიტომაც ვართ მისი მხურვალე დამცველი“ – ამბობდა არჩილ ჯორჯაძე.²¹

სიმონ ხუნდაძეს კიდევ რამდენიმე ციტირება მოჰქონდა თავის სტატიაში. „ჩვენი განზრახვა ის კი არ არის, რომ ამ ხალხს მესაკუთრეობის ჟინი და სურვილი განვუმტკიცოთ, არამედ დავანახვოთ სხვა უმაღლესი საზოგადოებრივი ფორმა წარმოებისა და მოვამზადოთ იგი კოოპერაციებისა, სას. სამეურნეო სინდიკატებისა და დამხმარე საზოგადოებათა საშუალებით კომუნისტურ წეს-წყობილებისათვის“. ხუნდაძე 1904 წლის გაზეთ „საქართველოს“ იმონმებდა.

ჯორჯაძის მოსაზრებებს ადრე გავეცანით და მასზე საუბარს აღარ გავაგრძელებთ. ამის შემდეგ სიმონ ხუნდაძე განაგრძობდა: „კომპარტიამ წაიღო ჩვენი სოციალიზაცია და რეალურად გაანადგურა, თან წაიყვანა ჩვენი მშრომელი გლეხობა და ქალაქის პროლეტარიატს დაუძმობილა“. რა უნდა ექნათ მემარცხენე ფედერალისტებს? „ასეთს პირობებში კომპარტიის აგრარულ პროგრამასა და აგრარულ პოლიტიკას ჩვენ დღეს ვერაფერს ვერ დაუპირისპირებთ, წინააღმდეგ. რაც დღეს ხელში უჭირავს კომპარტიას, ის ჩვენს პროგრამასა და ჩვენს პოლიტიკას წარმოადგენს“ ამის შემდეგ ხუნდაძეს მოჰქონდა ამონარიდი საქართველოს მთავრობის

²¹ „ტრიბუნა“.1923 წლის 2 ნოემბერი.

მე-17 დეკრეტიდან: „ყველა მიწები მშრომელი ხალხის საერთო კუთვნილებას შეადგენს. მიწის ყიდვა-გაყიდვა, მისი იჯარით ან რაიმე სხვა სახით ვისმეზე გადაცემა ისპობა“. ამის შემდეგ კი სიმონ ხუნდაძე დაასკვნდა: „გვაქვს რაიმე ამ პროგრამის საწინააღმდეგო? სრულიად არაფერი. ეს ჩვენს პროგრამასა და ჩვენს აგრარულ პოლიტიკას შეიცავს. ასეთ პირობებში რაღა დაგვრჩენია თუ არა ჩვენი პროგრამის გაყოლა უკან და დადგომა იმ რიგებში, სადაც სდგას ჩვენი მშრომელი გლეხობა“ – აქ ალბათ „კომპარტია“ უნდა ეთქვა „ს. ხ“-ს (სიმონ ხუნდაძეს).

მაშ, კომპარტიასთან სიახლოვის კიდევ ერთი სფერო – აგრარული საკითხის ერთნაირი გაგება – დასაბუთდა. რჩებოდა ყველაზე მთავარი, ის რაც სოციალისტ-ფედერალისტების მრავალწლიანი მოღვაწეობის მთავარ საფუძველს, მიზანს და მოწოდებას წარმოადგენდა – ეროვნული საკითხი, საქართველოს დამოუკიდებლობის პრობლემა. მემარცხენე ფედერალისტებს აქაც უნდა მოეძებნათ კომუნისტებთან ლოიალობის წერტილი და საერთო ნიადაგი. ცხადია, საბჭოთა ხელისუფლებასთან მოთანამშრომლე მემარცხენე ფედერალისტები იმას ვერ აუხვევდნენ გვერდს, რომ საბჭოთა არმია საქართველოში შემოვიდა და ქვეყნის ოკუპაცია და ანექსია განახორციელა. ახლა როდესაც ფედერალისტები თვითლიკვიდაციას აპირებდნენ, რაიმე საერთო სამოქმედო ფორმულა, პრინციპი უნდა გამონახულიყო ეროვნულ საკითხშიც. საქართველოს ოკუპაციიდან ერთი თვეც არ იყო გასული რომ მოვლენებს გამოეხმაურა ახალგაზრდა მწერალი კონსტანტინე გამსახურდია. „განუზომელი ტრალიზმით აღსავსეა ქართველი ერის დღევანდელი მდგომარეობა“ – წერდა გამსახურდია და ცდილობდა გადმოეცა მაშინდელი საერთო საზოგადოებრივი განწყობილება: „ჯერ ჩვენ გულზე დარჩენილი ტკივილები არ მოშუშებულა, ჯერ ქართველი ხალხი გონს ვერ მოსულა“ მძიმე ვითარებაში მწერალი ეძებდა გზას, „რომელსაც უნდა დაადგეს ქართველი ინტელიგენცია“.²² მას სწორედ დამოუკიდებლობის პრობლემა აწუხებდა და იმედს იტოვებდა რომ: „ლენინი და ჩიჩერინი, როგორც კომუნისტები ძველი რუსეთის შეცდომებს არ გაიმეორებდნენ, ვერც გაიმეორებენ“. მწერალი თითქოს ცდილობდა ოპტიმისტი ყოფილიყო, აფრთხილებდა კიდევ კომუნისტებს: 1801 წელს რომანოვებმა „წაგლიჯეს ბაგრატიონებს პოლიტიკური ალა-

²² „ტრიბუნა“. 1921 წლის აპრილი. კ. გამსახურდია. პოლიტიკური შენიშვნები. ინტელიგენციის თანამშრომლობისათვის.

მი“: „1918-1921 წლებში ეს ალამი ქართველ ხალხს უპყრია ხელში და მისი ხელიდან წაგლეჯა არც ისე ადვილი იქნება და ნურც ნურავინ მოინდომებს ამას“²³ – დაასკვნა კონსტანტინე გამსახურდია. წერილი 1921 წლის 11 აპრილით იყო დათარიღებული.

აქვე გავიხსენებთ კ. გამსახურდიას უფრო გახმაურებულ წერილს, რომელიც მან ვლადიმერ ულიანოვ-ლენინის მისწერა. ეს წერილიც საქართველოს დამოუკიდებლობის პრობლემას ეხება და ზემოაღნიშნულზე არანაკლები კატეგორიულობით გამოირჩეოდა. დღეს ტფილისში – წერდა მწერალი ბოლშევიკური რევოლუციის ბელადს – ძველი შეცდომების გამეორებას ლამობენ. თქვენი ტერმინოლოგიით „რუსული შაბლონის“ განმეორებას. „მერწმუნეთ, ეგებ საქართველოს ისეთი პოლიტიკური და კულტურული განვითარების სიმაღლეზე არ მიეღწიოს ჯერ, როგორც ირლანდიას, მაგრამ კეზმენტები და მაკ სვეინები საქართველოს არასოდეს არ გამოელევა, ვიდრე სავსებით უზრუნველყოფილი არ იქნება მისი პოლიტიკური დამოუკიდებლობა“.²⁴ ვინ იყვნენ ხსენებული პირები და როგორც მკვლევარი შოთა ვადაჭკორია, რომელიც ჩვენზე ადრე შეეხო ამ საკითხს და წერდა, გამსახურდია „აჯანყებით იმუქრებოდაო“.²⁵

როჯერ დევიდ კეზმენტი – ირლანდიელი პატრიოტი, რომელიც მოლაპარაკებებს აწარმოებდა გერმანიასთან, რათა მიეღწია მათი სამხედრო დახმარებისათვის. მაგრამ ირლანდიელებმა დახმარება ვერ მიიღეს და კეზმენტი ამის შემდეგ ცდილობდა, რომ ირლანდიელები, საგარეო მხარდაჭერის გარეშე არ აჯანყებულყვნენ. 1916 წლის აპრილში კეზმენტი ინგლისის ხელისუფლებამ დააპატიმრეს და ჩამოახრჩვეს. ტერენს მაკ სვინი – გახლდათ ირლანდიელთა აჯანყების დროს, 1920 წელს, ქალაქ კორკის მერი, რომელიც ბრისტონის ციხეში 75-დღიანი შიმშილობის შემდეგ გარდაიცვალა. კ. გამსახურდია აღნიშნული პიროვნებების სახით აფრთხილებდა საბჭოთა ხელისუფლებას, რომ საქართველოსაც გააჩნდა პატრიოტული რესურსი და ეროვნული წინააღმდეგობის უნარი.

1923 წლის 21 ოქტომბერს შედგა საქართველოს მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის კონფერენცია, რომელ-

²³ „ტრიბუნა“. 1921 წლის აპრილი.

²⁴ „სოციალისტ-ფედერალისტი“. 1921 წლის 8 მაისი. კ. გამსახურდია. ღია წერილი ულიანოვ-ლენინისადმი.

²⁵ შ. ვადაჭკორია. ეროვნული სახელმწიფოებრიობის საკითხი ქართულ პოლიტიკურ აზროვნებაში (1921-1923 წ.წ.). თბ. 2008, გვ. 75.

მაც განიხილა მომავალ პარტიულ ყრილობაზე განსახილველი საკითხები. ამ დროისათვის უკვე გადანყვეტილი იყო პარტიის თვითლიკვიდაცია და აღნიშნული კონფერენცია მომავალი სალიკვიდაციო ყრილობის მოსამზადებელ საფეხურს წარმოადგენდა.²⁶ პრესაში ქვეყნდებოდა მომავალი ყრილობის განსახილველი საკითხების ჩამონათვალი. ჩამოთვლილი 7 საკითხიდან სამი მათგანი იყო განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი: 1. საერთაშორისო მდგომარეობა. 2. დამოკიდებულება კომპარტიასთან და 3. მოხსენება მთავარი კომიტეტის მოქმედების შესახებ.²⁷

1923 წლის 7-8 ნოემბერს შედგა მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის მეორე ყრილობა. მისი გახსნა სპეციალურად დაამთხვიეს, როგორც „ტრიბუნა“ იუწყებოდა: „დიდი ოქტომბრის რევოლუციის 6 წლის თავზე“, რაც ძნელია ითქვას, რომ ფედერალისტების გულწრფელი სურვილი ყოფილიყო. მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის მეორე ყრილობას ესწრებოდა 55 დელეგატი, რომელთა „უმეტესობა ქალაქისა და სოფლის პროლეტარული გლეხობა იყო“. რადგან ფედერალისტების შეკრება სიმრავლით არ გამოირჩეოდა, დავასახელებთ რაიონებს, რომელთა პარტიული ორგანიზაციებსაც წარმოადგენდნენ დელეგატები: ზუგდიდის, სენაკის, ქუთაისის, შორაპნის, ოზურგეთის, ბათუმის, სიღნაღის და თბილისის მაზრის ორგანიზაციები. წარმოდგენილი სიის მიხედვით, ყრილობაზე ჩამოსულ დელეგატთა უმრავლესობა დასავლეთ საქართველოდან მონაწილეობდა..

ინტეგრაციის პროცესმა დამამთავრებელ ზღვრულს მიაღწია. ყრილობა გახსნა „პარტიის ხელმძღვანელმა“ თედო ლლონტმა. აირჩიეს ყრილობის პრეზიდიუმი: თედო ლლონტი, მიხა ესაკია, იოსებ გედევანიშვილი, მიხეილ გავაშელი, ანტონ (გვარი გაურკვევლად წერია – დ. შ). აირჩიეს აგრეთვე ყრილობის „საპატიო თავმჯდომარენი: ლენინი, ჯუღაშვილი, ფ. მახარაძე, ცხაკაია მიხა, კაკულია მიხა, ი. ფანცხავა“. განსახილველი საკითხები იყო: 1. საერთაშორისო მდგომარეობა. 2. დამოკიდებულება კომპარტიასთან. 3. მოხსენება მთავარი კომიტეტის მოქმედების შესახებ. 4. სარევიზიო კომისიის მოხსენება. 5. მოხსენება ადგილებიდან. 6. მიმდინარე საკითხები და 7. არჩევნები.²⁸

²⁶ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 14 ოქტომბერი. კონფერენცია.

²⁷ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 26 ოქტომბერი. პარტიის მეორე ყრილობა.

²⁸ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 10 ნოემბერი. მემარცხენე სოც. ფედერალისტთა პარტიის მეორე ყრილობა.

სიმონ ხუნდაძისა და მიხეილ გელოვანის სიტყვების შემდეგ, მოხსენებით გამოვიდა თედო ღლონტი. ჩვენი პატარა და „ჩაგრული ერი“ ვერ წავა მემარჯვენეების გზით. „ერისა და მშრომელი ხალხის სახსნელად მარცხნივ უნდა წავიდეთ“. თედო ღლონტმა საინტერესო გულახდილობით აღიარა თავისი და ჯერჯერობით კიდევ არსებული ფედერალისტური პარტიის საგარეო კურსის ცვლილება და იძულებითი რეალობა: „ჩვენ ვერ დავემყარებით ვერც ლონდონს, ვერც პარიზს და ვერც ვაშინგტონს. ჩვენ უნდა ვწიოთ მოსკოვის მიერ გადმოსროლილი ლოზუნგები“. ირონია გულისხმობდა მწარე რეალობას, რომ გაკომუნისტებული ფედერალისტებისათვის და საერთოდ – ქართველი საზოგადოებისათვის არსებობდა ერთადერთი არჩევანი – მოსკოვი.

საბოლოოდ, ეს იძულებითი და მტკივნეული ინტეგრაციული პროცესი მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის მეორე ყრილობამ რამდენიმე სიტყვიანი რეზოლუციით დაასრულა: „ყრილობამ გადაწყვიტა ორგანიზაციულად გაერთიანება კომუნისტურ პარტიასთან.“²⁹ გაზეთი „ტრიბუნა“ განუმარტავდა მკითხველებს და საზოგადოებას, რომ მისთვის ე. წ. პარტიული თავმოყვარეობა არ სჭარბობდა რევოლუციონერობის საკითხს და დაასკვნიდა რომ საჭირო იყო სოციალიზმის დასამყარებლად რევოლუციური ძალების გაერთიანება. რადგან მეორე ყრილობა უკანასკნელი აღმოჩნდა სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიისათვის და იმის გამოც, რომ იგი „გადაეშვა“ კომპარტიის რიგებში, მოვიყვანთ ვრცელ ამონარიდებს რეზოლუციიდან კომპარტიასთან დამოკიდებულების შესახებ, რომელიც თედო ღლონტმა წაუკითხა დელეგატებს. ამონარიდებს შევამოკლებთ ან ციტირების სახით მოვიყვანთ.

1. 1921 წლის 6 ივნისიდან, როცა შედგა მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების პირველი ყრილობა, პარტია მუდამ იდგა საერთაშორისო რევოლუციის ნიადაგზე და ზურგს უმაგრებდა მას.

2. საბჭოთა ხელისუფლების აღიარებამ და მასთან თანამშრომლობამ მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტები დააყენა თავისთავად, მესამე კომუნისტური ინტერნაციონალის ნიადაგზე.

3. რუსეთის რევოლუციამ, მისი რესპუბლიკები და ავტონომიები, დააკავშირა საერთაშორისო რევოლუციონურ ძალებთან.

²⁹ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 13 ნოემბერი. რას სწერენ ჩვენი ყრილობის დადგენილების შესახებ.

4. რუსეთის რევოლუცია იყო „ნაციონალური რევოლუცია“ და ყოველი ნაციონალური რევოლუცია საერთაშორისო რევოლუციის ნაწილია.

5. საბჭოთა სახელმწიფო მსოფლიოს პირველი საკავშირო სოციალისტური რესპუბლიკაა. მსგავსი პროცესი მიმდინარეობს შიდა ევროპაში. ამიტომ აუცილებელია რუსეთისა და ევროპის სოციალისტური ძალებისა და პარტიების გაერთიანება.

6. სწორედ ამიტომ „მემარცხენე სოც. ფედ. პარტიის ყრილობა ადასტურებს პარტიის მთავარი კომიტეტის და ამა წლის 21 ოქტომბრის პარტიულ კონფერენციის დადგენილებას, ხსენებულ პარტიის გაერთიანებას კომუნისტურ პარტიასთან“.³⁰ 7.

საქართველოში გასაბჭოების პირველსავე ხანაში ყველა პოლიტიკური პარტია დადგა შავრაზმულ რეაქციის ფრონტზე. მხოლოდ მემარცხენე სოც. ფედ. პარტია მთელი თავისი ძალებით თავიდანვე ჩადგა საბჭოთა წყობილების მწკრივში და ა. შ.

რეზოლუციის მომდევნო კიდევ ხუთი პუნქტი, როგორც იტყვიან, კიდევ უფრო შოკისმომგვრელად გამოიყურებოდა. მძიმეა იმის წარმოდგენა, თუ რა გამოუვალ მდგომარეობაში აყენებდა ახალი საბჭოთა-რუსული სისტემა გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეებს, პოლიტიკოსებს, ინტელიგენციის წარმომადგენლებს, რომ ასეთი რეზოლუციები ეწერათ, ასეთი თვითსალიკვიდაციო ყრილობები მოეწყოთ 20-25-წლიანი პოლიტიკური წარსულის მქონე პარტიებისათვის და ისეთი ზეიმური ფინალით დაემთავრებინათ საკუთარი პარტიის სალიკვიდაციო ყრილობა. თვითლიკვიდაცია არაერთგვაროვნად შეფასდა მაშინვე. მემარცხენეებს ბრალს სდებდნენ მარჯვნიდან, მარცხნიდან. ან უკვე ლიკვიდირებული პარტიის მესვეურების თავის მართლება ბუნებრივია, უსუსურად გამოიყურებოდა. დაახლოებით ამგვარ სტილში; „...ჩვენმა პარტიამ საკუთარი, დამოუკიდებელ არსებობაზედ ხელი აიღო. პარტიის ყრილობას რომ არ გაეზიარებინა კომპარტიასთან ორგანიზაციული გაერთიანება, რასაკვირველია პარტია ამით რექციონური სრულიადაც არ იქნებოდა, მაგრამ მას უფრო ნაკლები სარგებლობის მოტანა შეეძლებოდა რევოლუციის საქმისათვის...“³¹

ფედერალისტური პარტიის ისტორიის დასასრულს მივუახლოვდით. რა თქმა უნდა კიდევ შეიძლებოდა საუბრის გაგრძელება, პარტიის ისტო-

³⁰ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 10 ნოემბერი. მემარცხენე სოც. ფედერალისტთა პარტიის მეორე ყრილობა.

³¹ „ტრიბუნა“. 1923 წლის 9 ნოემბერი. ჩვენი ყრილობა.

რიის უკანასკნელი წლების სხვადასხვა ნიუანსების შესახებ, მაგრამ ვფიქრობთ, საკმარისია. გამარჯვებულმა საბჭოთა რუსულმა ხელისუფლებამ მოსპო ოპოზიციის უკანასკნელი ბასტიონი, რომელიც ყელში ეჩხირებოდა თითქმის სამი წლის მანძილზე და იძულებული გახდა უარი ეთქვა საკუთარ არსებობაზე.

საბჭოთა კავშირსა და საბჭოთა საქართველოში ერთპარტიული ბოლშევიკურ-კომუნისტური დიქტატურა დამყარდა.

Dimitri Shvelidze

Associate Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

**SOVIET RUSSIAN EPILOGUE OF
THE SOCIALIST-FEDERALIST PARTY
– “SELF-LIQUIDATION” (1921-1923)**

Summary

The Soviet government initially seemed to have chosen a tolerant political course towards the Georgian political spectrum. On February 25, 1921, the day the invaders entered Tbilisi, the Revolutionary Committee issued a decree on amnesty. The main term provided by the amnesty was the recognition of the Soviet government by the local political parties.

However, the period of tolerance lasted for a couple of weeks. On April 15, 1921, the Extraordinary Commission of Soviet Georgia issued an order effectively banning all activity of political parties. Political parties that did not recognize the Soviet government were forbidden to hold meetings and discussions without special permission. Without a permit, all party gatherings would be imprudently dissolved, and their initiators arrested and prosecuted as conspirators against the existing establishment.

Obviously, the establishment of such strict control over any party, in fact, ban or not, would lead to the limitation of the activity of the parties to a minimum and their eventual dissolution.

After that, the communist authorities of the Soviet Union successively banned the political parties in the country and in individual republics: Social Democrats, Social Democratic Internationalists, Socialist-Revolutionary Maximalists, Ukrainian Evilists, Jewish Bund, Right Socialist-Revolutionaries, etc. The Soviet government itself did not abolish these and other parties but forced them to hold self-liquidation congresses and officially determine the self-liquidation of their parties. According to the established rule, social democrats

and national democrats announced their self-liquidation in Georgia, while others generally withdrew from political activities.

The Left Socialist-Federalist Party faced a dilemma: it had to either continue the struggle against the Bolshevik government or dissolve the party and merge into the Communist Party. Leftists chose the latter: ideological, party death, and physical survival.

Left Federalists falsely claimed that they had chosen the path to abolish their own party. On February 21, 1922, the Presidium of the Central Committee of the Communist Party of Georgia approved the plan of the Extraordinary Commission of Georgia, which provided for repression against the opposition parties. One of the plenums of the Central Committee of the Communist Party decided that the Socialist-Federalist Party should be liquidated by the hands of the Main Committee of the Party. However, they had to play the scene of voluntariness, as others have done – as if they were abolishing the Party on their own free will, because their ideals completely coincided with the ideals, outlook, and program of the Communist Party.

By September-October 1923, the left federalists were already ready for self-liquidation. This act was preceded by the ideological justification of ideological closeness to the Communist Party. One of the leaders of the party, Tedo Ghlonti, tried to prove that they had more in common with the Communists than with the “Mensheviks” and that their decision to join the Communist Party was a completely voluntary act. It was a falsehood that the Federalists unfortunately had to agree. The great socialist state was beginning the era of large-scale circulation of lies and forgery. The Federalists were forced to join in the frenzy of universal forgery. Otherwise, what happened in Soviet Russia would happen and was already happening in Georgia – repression.

On November 7-8, 1923, the Second Congress of the Left Socialist-Federalist Revolutionary Party took place. The same Tedo Ghlonti admitted with interesting honesty the change in the foreign course of his and still existing federalist party and the forced reality: “We cannot rely on London, Paris, or Washington. We must agree to the slogans thrown by Moscow.” The irony meant the bitter reality that for the communist federalists and for Georgian society in general, there was only one choice – Moscow.

Finally, this forced and painful integration process was completed by the Second Congress of the Left Socialist-Federalist Party with a few-word resolution: “The Congress decided to unite organizationally with the

Communist Party.” The victorious Soviet Russian government destroyed the last bastion of the opposition—the left-wing Socialist-Federalist Revolutionary Party of Georgia, which had been struggling for almost three years and forced it to renounce its existence.

One-party Bolshevik-communist dictatorship was established in the Soviet Union and Soviet Georgia respectively.